

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

ԲԱՐՈՅԸԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԸԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՒՏԸԿԱՆ

Կը հրատարակուի առէմ ամսայ սկիզբը:
Բաժանորդութեան գինն է կամիկ վճարելի՝ Տա-
րիկան 8 ֆրանք. — Վեցամսեայ՝ 5 ֆրանք: —
Մէկ թիւ առանձին՝ կը վճարուի 1 ֆրանքի:
Խմբագրութեան կենդանութեանը է Վիեննա, Մյու-
նխարեան Միաբանութեան Մարչ վաճառք:

Արեւելք՝ ի Կոստանդնուպոլիսն նա ի Զմիռնիս՝ մոյն
Միաբանութեան վճարողներէն կը ստանա-
նուի առանց մասնաւոր ծախսոց:
Արեւելքի ուրիշ քաղաքներուն համար՝ յիշեալ վա-
ճարողներէն կը ստանա մասնաւոր ծախսով
ծանոցութեանը առանձին անարկութեամբ:

ԲԱՆԴԱԳՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԸԿԱՆ
ՔԱՆԱԿԱՅԻՆՈՒՅՆ — Այլեւայ վիճակը կամ դա-
տարագր մարդկային ընկերութեան:
ՀԱՆՈՒՍԱԿԱՆ — Պրոքսիպիտ սեպագիրը:
ԲՈՇԿՈՒՄՆԱՆ — Բաթթէօրի շնատի դարմանը:
ԳՐԱԿԱՆ — Հայերէն տնտեսագիրք ի քարտա: —
Պատմութիւն նա լրագրութեան:
Լեզուաբանական աստիճ:

ԲԱՐՈՅԸԿԱՆ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎՆՊ — Գաւեսիկեան:
ՍԵՆՏԻՆԱՆ
ՆՈՐԱՎՈՒՅՆ — ՏԵՏՏՈՒՅՆԱՆ — ՄԱՆԲԱՆՈՒՅՆ
ՔԱՆԱԿԱՅԻՆ ՏԵՏՈՒՅՆԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԸԿԱՆ

ՔԱՆԱԿԱՅԻՆՈՒՅՆ

ՍԵՆՏԻՆԱՆ ՎԵՐՈՒՅՆ ԿԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒՅՆ ՄԱՆԲԱՆՈՒՅՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

(ՇԵՐՈՒՄՆԱՆՈՒՅՆ)

Միջնաւորութեան գլխաւոր իրաւանց մէջ
կը բովանդակին այլ երկու իրաւունք, որ են.

Ա. Խրատողը ունենալով ազատողներն:
Երբ այնպէս անպայման չկ'ընար բնութեան օրի-
նաց տակ, որ ստիպի միշտ միակ կերպիւ վարել
եւ չկարենայ այլ եղանակաւ գործել. կրնայ իւր
գործողութիւնը ըստ կամաց կամ ճշմարիտ կար-
գադրել: Արդ այս իւր կամաց ճամբման գործել
կարենայն է՝ որ կը կոչի Ազատութիւն. եւ կրնայ
կրկին կողմանէ նկատուիլ, նկատմամբ իւր անձին
եւ նկատմամբ այլոց:

Առաջին կողմանէ կը չափաւորի անձնական
ազատութիւնը՝ իւր ճիշտաց ձայնին իրենց ջուցեալ
կանոնը, որ ի ներուստ կ'ազդէ թէ կրից մը-
ման ճամբման՝ կամայական կերպիւ պէտք չէ վա-

րել. այլ մարդկային արժանապատուութեան, բա-
նականութեան եւ իրաւանց-կարգաւորութեան
ճամբման: — Այս վախճանաւ է, որ այն ազա-
տութեան իրաւունքն այն ժամանակ կրնայ եւ
պէտք է ի գործ դրուիլ, երբ մարդս այնպիսի ճա-
տու ճատակի կը ճամբի, որ կարող է ինչն իրեն
առաջնորդել: Նոյն իրաւունքն ի վիճակի աճա-
տութեան գործածելն աւելի վնաս կը պատճա-
ռէր՝ քան թէ օգուտ, ուր որ ամենայն իրաւանց
եպէս զիտելու վախճանն է մարդոյն բարիքն:

Երկրորդին կողմանէ այնու չափ ու սահման
դրուած է ազատութեան, որ իւրաքանչիւր դե-
պէս չափ եւեթ ձեռնհասութիւն կ'ունենայ ըստ
կամաց վարուելու, որչափ բարձրագոյն իրաւունք
կամ այլոց իրաւունք չեն վնասիր: — Անոր ճամբ
հարկ է որ չաճ օգուտ ընկերութեան՝ դրական
օրինոք չափաւորի անձնական ազատութիւնն: Եթէ
այնպիսի օրինաւոր չափաւորութիւնը չըլլային,
ընկերութիւնը չէր կրնար ճատատու ճանաչ, եւ
առանձնականը իսկ կը զրկուէին այն բարիքներէն
որ ընկերական յարաբերութեանց պատուին են:

Ազատութեան ճիշդ գաղափարը կու տայ
Մոնդեպիէ՝ ըսելով. «Ազատութիւնն (քաղա-
քական) իւր ուղծոն ընկու վրայ չի կախարար: Ի
տէրութեան կամ յընկերութեան՝ ուր օրէնք
կան, ազատութիւնն ոչ այլ ինչ կը բովանդակէ՝
բայց եթէ կարենալ ընել (գործել) ինչ որ պէտք
է մարդ կամեալ, եւ ոչ երբեք ստիպուիլ ընել
ինչ որ պէտք չէ կամեալ... Ազատութիւնն է
իրաւունք գործելոց զայն ամենայն զոր կը ներեն
օրէնք. եւ եթէ քաղաքացի մը կարենար ընել
օրինաց արգելածն, այնուհետեւ ազատութիւն
չէր մնար, վնաս զի այլը եւս նոյն կարողութեան
տէր կ'ըլլային». ըստ բանի յիշեցնել թէ «Ա-
մենքս ծառայք ենք օրինաց, որպէս զի կարենանք
ազատ ըլլալ»:

Արգէն ուղիւ բանականութիւնն իսկ կը ցուցնէ թէ անձնական ազատութիւնն անկողար չի կրնար ըլլալ, այլ պէտք է որ միշտ չափ ու սահման ունենայ: Անչափ ազատութիւն՝ սպառնալու քննումն է ազատութեան: «Բացարձակ եւ անկողար ազատութիւն պահանջողները, կ'ըսէ Ժիւլ Միման, ազատութեան գաղափարն իսկ կը ընդունէ: Վասն զի առանց բացառութեան ամենայն ինչ՝ ընելու ազատութիւնն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ Ժխտումն ազատութեան, եւ միանգամայն Ժխտումն ընկերութեան եւ մարդկութեան»:

Այս պայտէս ըլլալով, մարդ առ սէր ազատութեան իսկ՝ պէտք է զիւր ազատութիւն չափաւորել, ապա թէ ոչ՝ երկու հակառակ ծայրից միոյն մէջ կ'իյնայ, որ անկարելի կ'ընեն կամ կը բառնան զազատութիւն: Կամ հարկ կ'ըլլայ մարդոյն անձնական կամ անհատական ազատութեան փնտհատմանը երկիւղէն՝ թողուլ որ իւրաքանչիւր որ ամէն ուզածն ընէ, որ յԱնշտանութիւն կը տանի, մանաւանդ թէ արգէն ինքնին անիշխանութիւն է: Կամ պէտք կ'ըլլայ կարգաւորութիւնն հրատարակել պահելու համար՝ ամէն ազատութիւն հրապարակական իշխանութեան կամաց ու տրամադրութեան ներքեւ գնել, որ պարզ եւ կարճ ճանապարհ է հասնելու ի Բանիւլութիւն:

Բ. Խրաւորներ անձնական հոտաւորութեան: Մարդ իրաւունք ունի զինքն այլ ամէն մարդկան հետ հաւասար գծի վրայ գնելու՝ այն էական իրաւանց նկատմամբ, որ մարդկային բնութենէն կը ծագին. որուն հետ կը միանայ իրաւունք՝ պահանջելու որ այլք եւս զինքն այն կողմանէ իրբեւ իրենց հաւասար նկատեն եւ իրբեւ հաւասարի հետ վարին: Այս է միակ բանաւոր հաւասարութիւնն, որուն ամենքն անտարանալի իրաւունք ունին, բոլորք միեւնոյն մարդկային բնութեան տէր ըլլալով:

Որովհետեւ յարդի Ժամանակն այս նիւթը սատիկ վիճից նիւթ է, նախընթաց Հատածին մէջ գրուածին վրայ հետեւեալն եւս կը յաւելուր:

Ինչպէս ըսած ենք, ամէն մարդկան ի բաւոյական կարգի իրարու հաւասար ըլլալը խորունկ գործնալ է մարդկային մտաց ու սրտին մէջ: — Բայց այս ճամբարութեան գիմաց կայ այնպիսի իրականութիւն՝ զոր ոչ որ կրնայ չտեսնել. այս ինքն թէ մարդիկ թէ ֆիրդաականին եւ թէ հոգեկանին կողմանէ՝ իրարու մեծապէս անհաւասար ձրիւք կը ծնանին, եւ թէ այս բնածին անհաւասարութենէն նսեւ յընկերութեան ի հարկէ անձնական անհաւասարութիւնք երեւան ելլելու են, ըլլայ մտաւորական կրթութեան, ըլլայ ընչից, ըլլայ իշխանութեան եւ հպատակութեան:

Այսպէս հաւասարութեան ճամբարութիւնն եւ անհաւասարութեան իրականութիւնը բնականաբար իրարու հետ կուուց մէջ կը գտնուին:

Ժամանակիս գլխաւոր իրաւագիտաց մին (Փերդ. Ուպլէր) լաւ կը զանազանէ թէ յոր նիւթս կարելի մանաւանդ թէ կարեւոր է հաւասարութիւն, եւ ուր կարելի չէ:

Հաւասարութիւն կարելի եւ կարեւոր է, կ'ըսէ 1. Այն իրաւանց նկատմամբ, որ ուղղակի մարդոյն արժանապատուութենէն կը ծագին եւ անկէ միայն կ'ախուսն ունին: Այս պատճառաւ, օրինակի համար, պէտք է նոյն արժէքն ունենալ ի գատաւտանի՝ վկայութիւն հարստին ու աղքատին, բաւական որ այլ ինչ պարագայ չստիպէ մին միւսմէն արժանահաւատ համարելու. ըսել է թէ ստացուածոց անհաւասարութիւնն ազդեցութիւն ընելու չէ արժանահաւատութեան վրայ:

2. Պէտք է որ յաւ ընկերութեան հաւասարապատիւ ըլլայ առանց խտրութեան անձին՝ որ որ իւր պարտքն ու պաշտօնը պատշաճապէս կը կատարէ, եւ պէտք չէ արհամարհ ու անարգ բռնուիլ այն՝ որոյ գործն ու պաշտօնն ստորին է եւ կամ իրթութեան աստիճանը նուազ:

3. Պէտք է որ ամէն մարդ հաւասարապէս կարենայ ստանալ զայն ամենայն իրաւունք՝ որ կրնան ստացուիլ անձնական զօրութեամբ: Ըսենիք, հանձարով: Այսպէս յարմարութիւն ունեցող՝ պէտք է որ նոյն իսկ հրապարակական պաշտամանց կարենայ հասնիլ:

4. Պէտք է որ ամենքն ինչ կարգէ եւ աստիճանէ որ ըլլան, իրենց իւրաքանչիւր գործունեութեան շրջանին մէջ հաւասարապէս շարժելու կամ գործելու ձեռնհասութիւն ունենան, թէ անձուկ ըլլայ շրջանը՝ թէ ընդարձակ:

5. Պէտք է որ յամենայն առիթս ամէն մարդ հաւասարապէս պաշտպանութիւն գտնէ իշխանութեան կողմանէ՝ իւր իրաւանց:

Իսկ իբր անհրաժեշտ անհաւասարութիւնք՝ որ չեն կրնար անհետանալ, հետեւեալները կը գնէ:

1. Անհաւասարութիւն նիւթական ստացուածոց եւ ասոր հետ կապեալ իրաւանց: Վասն զի ստացուածոց անհաւասարութիւնը ծագեալ ըլլալով ձրից, քանից, խնայութեան անհաւասարութենէն, քաղաքականօրէն չի կրնար ընդիլ, բայց եթէ բռնական ու անիրաւ իսկ միջոցք, եւ անոնցմով ալ հաղիւ կարճ Ժամանակ տեւողութիւն կ'ունենայ հաւասարութիւնն:

2. Այն անհաւասարութիւնն որ կը ծագի իւրաքանչիւր անձին ի քաղաքային կեանս բռնած գիրքէն եւ ունեցած գործունեութենէն, յորոց

իւրաքանչիւր անձին համար կը ծնանին յայլոց տարբեր իրաւունք եւ պարտք. որ է բնել՝ քաղաքային (civil) իրաւանց անհաւասարութիւն:

3. Անհաւասարութիւն քաղաքական (politique) իրաւանց, որոց գլխաւորը եւ պատգամաւոր կամ հեռկրկունքն ընտրելու եւ ընտրուելու ձեռնհասութիւնն, որ ամէն տեղ կապուել է՝ իւրաքանչիւր անձին վճարած տրոց եւ այլ պայմանաց հետ. այնպէս զի նաեւ յայն տէրութիւնս՝ յորս այս նկատմամբ ընդհանուր հաւասարութիւն մտածեալ կը համարուի, կատարեալ քաղաքական հաւասարութիւն չի գտնուիր:

Առնք գրեւէն ետեւ՝ հռչակաւոր մատենագիրը խօսքը կը վերջացնէ ըսելով. Այս բնութաներէն կ'իմացուի թէ քիչ համարուեալն անհնալու է այն բազմահալ սկզբան վրայ՝ որ արդի ժամանակին նշանաբանն եղած է եւ գրեթէ ամէն սահմանադրութեանց մէջ առնուած. այն ինքն է՝ Հասարակական արդիւնքն է, յիշէ՛ք մարդ կամ նոյն նշոյն սկզբունքն այնչափ ընդարձակել, իբր թէ ամէնքն սկզբնային եւ ըստ ամենայնի հաւասար ըլլան, կը սխալ մեծապէս: Չկայ եւ երբեք չի կրնար գտնուիլ սահմանադրութիւն՝ որ այնպիսի կատարեալ հաւասարութիւն գործադրէ: Իսկ թէ՛ չափաւորելով՝ լոկ վերջոյնչափ նիւթոց կ'ամփոփէ, ուղիղ կ'ըլլայ սկզբունքը. եւ ամէն իշխանութեան փոյթը պէտք է ըլլալ նոյն սկզբունքը գործադրել: Անկէ անդին անցնելու չէ, կարծեւ լով թէ նոյն խօսքով՝ իբր գլխաւորն զարմանաւոր բառերով՝ հնար ըլլայ այնպիսի անհաւասարութիւններ անհետացնել, որ իրաց եռութեան վրայ հիմնեալ են եւ անոնցմէ անբաժին:

Անցնինք արդ վիճակաց կամ դատակարգաց զանազանութեան, եւ անսննք թէ ստուգիւի ընտելեմէ՛ն ծագեալ է: — Ե իսկ արդարեւ այնպէս, որովհետեւ հետեւութիւն է բաժանման աշխատութեան եւ Անհաւասարութեան ընչից, որոց երկուքն եւս պահանջուող են բնութեան եւ կարեւոր պայմանք գոյութեան ընկերութեան: Թէ որչափ կարեւոր է Բաժանումն ոչնչութեան՝ ամենայն որ հանապազօրեայ փորձիւ կ'իմանայ: — Մարդ՝ որպէս զի իւր երկրաւոր գոյութիւնը պահպանէ, այնչափ բազմաթիւ եւ այլատարապ իրաց կարօտ է, որ զանոնք ըստ պատշաճի հոգալու համար այլեւայլ եւ իրարմ տարբեր գործունեութիւնը կամ գործառնութիւնը պիտոյ են: Իսկ այս ամենայն գործառնութիւնը չեն կրնար կատարուիլ, եթէ ոչ՝ բաժանմամբ աշխատութեան, այս ինքն՝ զատ զատ մարդիկ յանձն

առնով գործառնութեանց այլեւայլ տեսակները: Միտ դնենք, օրինակի համար, թէ որչափ տարբեր տարբեր գործունեութիւն հարկաւոր է որպէս զի յառաջ բերուի սննդեան գլխաւոր եւ ամենապարզ միջորդն, հացի պատառը կամ մարմինը պահպանելու անպաճոյճ գոյեստն:

Արդ, որպէս զի ընկերութեան համօրէն պիտոյք հոգացուին, հարկ է որ այլեւայլ գործառնութիւնը՝ ընկերութեան այլեւայլ անդամաց բաժանեալ ըլլան, պէտք է որ ոմանք այս ինչ եւ ոմանք այն ինչ գործոյն զբաղին. որով ամենայն որ՝ իւրաքանչիւր յիւրում սահմանի՝ բոլորին պիտոյքը լեցնելու գործակից ըլլայ: Այսու հա ինքնին յերեւան կ'ենլին զանազան վիճակք կամ դասք մարդկան. որովհետեւ միեւնոյն կերպ գործառնութեան զբաղողներն իրարու վիճակակից կ'ըլլան, մի դաս կամ դասակարգ կը կացուցանեն:

Միւս եւս գլխաւոր պատճառ՝ որ ազդեցութիւն կ'ունենայ բաժանման աշխատութեան, թող ոմանց այս ինչ գործոյն եւ ոմանց այլ գործոյ անձնատուր ըլլալուն, է անհասարակական արդիւնքն, որ ինքնին իսկ առիթ կու տայ զանազանութեան վիճակաց: — Միշտ կը գտնուին ընկերութեան բազմաստացուածք եւ սակաւատացուածք: Այս զանազանութիւնը բնական է, եւ բնութիւնն ինքնին կը պահանջէ որ ինչք եւ ստացուածք անհաւասար բաժանեալ ըլլան:

Գտնուի քի վերին երեսս անսովոր եւ օտարացուցիչ ի՞նչ երեւի պս. բայց հարեանքի իսկ մտադրութիւն բաւական է համոզուելու: Օրինակ առնուել երկրի ստացուածքն: Եթէ երկիրն իւրաքանչիւր մարդոյ կամ ընտանեաց հաւասարապէս բաժնուեր, կրնար պատահիլ թէ գաւառի մը բնակիչք այնչափ բազմամասն մինչեւ վերջապէս իւրաքանչիւր անհատի ստացուածքը շատ փոքրկանալով՝ անկէ ընդունած բերքը բաւական չըլլայ իւր ապրուստն հոգալու: Այս եւ նման պատճառաց համար բնութիւնն ինքնին կը պահանջէ որ երկրի ստացուածք անհաւասար բաժնուին, մեծամեծ երկրատեսեր եւ փոքր կալուածատեսեր եւ վարձակալագոնութիւն. այս ինքն՝ ոմանք բազմաստացուածք ըլլան, ոմանք՝ սակաւատացուածք:

Արդ ստացուածք անհաւասարութեանն կը հետեւի որ սակաւատացուածք ծառայութիւն ընելով բազմաստացուածին, փոփոխակի իրարու օգնական նպատամատոյց ըլլան: Եւ արդեամբ իսկ այսու երկու կողմանք եւս իրենց օգուտը կ'ունենան: Բազմաստացուած երկրատեսը՝ այլոց ծառայութեան օգնութիւնն եթէ չընդունի, չի

կրնար իւր ընդարձակ երկիրներն ինքնին մշակել իսկ սակաւաստացուածը կարող չէ իւր պլանայլ կարօտութիւնքն պայգգ ընուլ, եթէ ոչ իւր փոքրիկ երկրէն քաղած պտղոյն վրայ յաւելով վզարձն զոր բազմաստացուածէն կ'ընդունի՝ անոր բրած ծառայութեան փոխարէն:

Եթէ երկրի ստացուածոց նկատմամբ ըսուածն այլ ոչ սակաւ նիւթոց եւս մերձեցուի, որ նոյնչափ յաճախ ընդ առաջ կ'ընեն յընկերութեան, կը ծագին դարձեալ նոր վիճակներ կամ դասեր, զոր օրինակ գործատուաց եւ գործաւորաց, տեարց եւ ծառայից... Եւ յայտնապէս կը տեսնուի թէ մարդկային ընկերութիւնը չի կրնար կանգուռ մնալ առանց զանազանութեան վիճակաց, ինչպէս չի կրնար հաստատուն մնալ, եթէ չգտնուին այն գաղաք մարդկան՝ որ կը ծագին նիւթական աշխատութեանց զանազանութենէն:

(Ըդդուստիւն)

Ն. Ղ. Յ.

ՀԱՆՈՒՍԱԿԱՆ

ՊԵՐՍԵՊՈՒՍՈՆ ՍԵՊՏԻՄԲԵՐ

Յ.

(Ըդդուստիւն)

Իւեւեւածեւ հին պարսկերէն արձանագրութիւնը զանազան տեղուանք կը գտնուին, որով կը ցուցուի բաւականապէս թէ՛ ասոնք անձնապէս Պարսկաստանի՝ իրենց հայրենի աշխարհին մէջ չէին ամփոփուած: Քանի մը հասնեալ այն ամենակարեւորներն՝ հին Մարաստանի մէջ, Հայաստանի սահմաններուն վրայ եւ նոյն իսկ Եգիպտոս կը հանդիպին: Սակայն տարակոյտ չկայ որ այս պարսկալեզու սեպագրութեանց հայրենիքը՝ բուն Պարսից աշխարհն էր, ուր Աքեմենեան թագաւորը բազմաթիւ բեւեռագիր յիշատակարաններ կանգնել տուած էին անշուշտ, ինչպէս արդեամբք գտնուած են մեծ քանակութեամբ:

Ինչ պարսկերէն բեւեռագրութիւնք ամենապարզ տեսակն են այն բազմածեւ բազմակնձիւն սեպագիր յիշատակարանաց, զոր՝ որչափ կ'երեւի՝ Եփրատայ ու Տիգրիսի գետեզերաց բնակիչք կը գործածէին հնագոյն ժամանակներն: Պարսկայինն՝ իրեւ նորագոյն ու պարզագոյն տեսակ բոլոր բեւեռագիր գրութեանց պատճառով է, երբ միւսները լակիֆէր են: Սակայն

ան ալ աս վերջինն յառաջ եկած է տակաւ եղանակաւորութիւն, ինչպէս որ ինչ ինչ նշաններ կը ցուցնեն: Թառաջագոյն, օրինակի աղագաւ, Ժ, Ժ, Ժ, Ժ փակերուն համար երեք զանազան ձեւեր կային Ժ՝ ձայնին. ասոնք յետոյ իրենց զօրութիւնը կորսնցնելով՝ հետեւորդ ձայնաւորը նշանակելու համար ձայնանիշ առանձինն նշանք ալ գործածուեցան՝ թէեւ նոյնաձայն պլաններն աւելցնելու սովորութիւնն սկսելէն ետեւ) միաձայն բաղաձայնից զանազան ձեւերն իբրեւ անպիտան՝ անգործածական եղան ու պակսեցան, եւ տակաւ Ժ—Ժէք սեպագրութիւնն երեւան եկաւ, որ սակայն մեր հայ պարսկերից պէս զուտ տառագիր չէ, այլ նման է հին Տնդիկ լեզուի գրութեան կերպին, որ բաղաձայնէն վերջ սուղ — ձայնաւորը միշտ զանց առնելու սովորութիւնն ունի: Այս մեկնութեանց ճշմարտութեան՝ հին պարսկական բեւեռագրութեանց բաղաձայններուն արդի հանգամանքն իսկ կը վկայէ: Վասն զի կայ բաղաձայն որ եւս ձեւ է, կայ ալ որ կրկնաձեւ եւ ասոնք պէտք եղած ձայնաւորներն երբեմն թէեւ դուն ուրեք՝ կից ունին զօրութեամբ: Վերջապէս կան բաղաձայնք որ միաձեւ են եւ իրենցմէ ետեւ երեք ձայնաւորներն ալ՝ —, է, — կրնան գալ: Աս մեր ըսածն ստորեւ պիտի հաստատենք օրինակներով. արդ պատշաճ կը դատենք բեւեռածեւ աստերուն վրայ ծառել համառօտիւ՝ բաղաձայններէն սկսելով:

Բաղաձայնք:

Հնդեւրոպական շատ լեզուաց նման՝ հին պարսիկ լեզուի բաղաձայններն ալ կը բաժնուին ինթըգուս, Ինթուս, արաթուս, շինթուս, շլփուս. եւ շլփուս մին ալ որ է Կ:

Ա. Դիկորդիանք: — Այս կարգէս երեք ձայն աւանդած է մեզի հին պարսիկ սեպագրութեանց լեզուն, եւ են՝ ի, փ, փ:

1. Կ՝ ձայնը կրկնաձեւ է Կ Եւ Վ, որոնց առջինն Ե (ե չէ), իսկ վերջինն Ե ձայնաւորի առջեւ կ'երեւայ: Իսկ թէ այս կրկնաձեւ տա-

նաւորն ալ միանգամայն բովանդակուած չէ. եթէ բովանդակուի՝ այն սեպագրութիւնը լակիֆէր կը կուտի, փան զի մէջ մի բեւեռատառ էր ձայնաւորները հանդերձ լակի մը կը գրեմ:

Վ տառը պահուած է եւս ձեւ, յաջորդ —, է, — ձայնաւորներուն համեմատ: Այսպէս Դուս (մոգ), Վիլլա (Միհր), բարեկամ՝ Ե. Կաթալա (Մեծբայիմ, Եգիպտոս) բառերուն մէջ է երեք զանազան ձեւ ունի, ինչպէս յետոյ պիտի գտնենք:

Վ արեւելք աւելորդ է նշանակել՝ որ հայ տառերուն մտորակեան համեմատը տալու է:

Փայլազմիւ անոր համար նշանակուած է Ի. փան զի հասանալիս երեք սեպագրութիւն մըն է լուի, երբ օրինակաւ չէ ցուցուած ցարդ:

Վ Թառաձայն, այսինքն ամեն բաղաձայն՝ հետեւորդ ձայնաւորին տեսակին համեմատ զուտ ձեւ լուին, կամ թէ բունք, ամեն բաղաձայնի բեւեռագիր ձեւին մէջ անո-